

מראי מקומות - יבמות

ג.

א. בתו עיקר איסורא מדרשא וכו'

פרש"י, דמה דאין בתו מאנוסתו נלמד מקרא דערות אשה ובתה לא תגלה, הוא משום דכתיב ערות "אשה", ולשון אישות ע"י קידושין משמע. ולכא"ו משמע קצת מדברי רש"י דהאיסור אשה ובתה תלוי בקדושין של האם. אבל ע' תוס' ישנים שכ' "ולשון אישות ע"י קדושין משמע, וא"כ היינו נשואין", וא"כ אולי לפי רש"י ג"כ תלוי בנשואין, ולא בקידושין. ובהמשך כ' דלכא"ו לשון אישות תלוי בביאה, ולא סגי בנשואין, אבל כ' דזה לא יתכן, דודאי אסור אפי' בלא ביאה. ולכן כ' דהלמוד הוא מהא דכתיב "שארה הנה", ושארה משמע נשואין. וע' בפתחי תשובה (אה"ע, טו, ה) שהביא דמשמע דש' התוס' היא דצריך נשואין דוקא כדי לאסור אשה בתה, אבל דהרמב"ם כ' בפירוש דתלוי דוקא בקדושין.

ב. אי תנא אוסרות ה"א אסור לייבם אבל מיחלץ חלצה, קמ"ל

הק' הריטב"א, הא לא פרכי' אלא דליתני אוסרות במקום פוטרות, ושאר מתני' כדאי', מן החליצה ומן היבום, וא"כ ודאי יצא דפטורה מן החליצה ג"כ. ותי' דה"ק, אי הוה תנא אוסרות, לא הוה מצי למיתני אלא אוסרות ליבם, וא"כ ה"א דשפיר מיחלץ חלצן, ומשום דלא פריש לן הגמ' אמאי לא שייך לומר חליצה בהדי אוסרות, שפיר פרכינן ליתני אוסרות לחלוץ, וע"ז תי' דמה איסור שייך בחליצה, ותי' דאם אמרי' חולצת, יש לחוש שמתייבמת.

ג. אי תנא מן הייבום, ה"א מיחלץ חלצה

תמוה, הא הגמ' לעיל כבר כ' דכיון דקתני לשון "פוטרות" ולא לשון אוסרות, ידעי' מזה דפטורה גם מן החליצה, וא"כ איך אומרים עכשיו דה"א דמחלץ חלצה. ותי' התוס' ישנים דפי' הגמ' לעיל הוא דאם הי' קתני אוסרות היינו אומרים דצריכה חליצה בעל כרחא, קמ"ל פוטרות, דאינה צריכה חליצה. והכא הפי' הוא דה"א מחלץ חלצה אם היא רוצה, קמ"ל כל העולה וכו'. וביאר בחי' ר' נחום (כ"ז) ע"פ מה שמבואר מרש"י בקדושין (ד), דה"א דחליצה אינה מתרת, ורק מצוה לחלוץ, ועד"ז ה"א הכא דהגם דחיוב חליצה ליכא [כלומר, דיכולה להנשא לשוק אפי' בלא חליצה], מ"מ מצוה איכא בה, ואי רוצה לקיים המצוה תחלץ, קמ"ל דאין כאן חליצה

כלל. והוסיף עוד דלמדנו מדברי התו"י דמצות חליצה קאי גם איבמה. ולכא"ו עיקר הדברים הרי הם דלא כמש"כ החכם צבי (סי' א'), דכ' דהיכא דהאשה אינה יכולה להנשא לאחר דאינה צריכה לחלוץ, דכל מצות חליצה הוא רק לתכלית נשואיה. ומדברי התו"י משמע דיש מצוה מלבד המתיה, אלא דבנשים אלו אין להם לא המתיר ולא המצוה, אבל עכ"פ ב' הדינים אמת, אבל לפי החכ"צ לכא"ו מבואר דהכל הוא רק כדי להתיר. וע"ע באור גדול על המשניות (סנהדרין פרק ב', משנה ב'), שכ' להוכיח דב' הענינים אמת, דיש גם מצוה מלבד המתיה, ע"ש.

ד. וכל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה

נח' הרמב"ן והרשב"א לעיל (ב') במגרש ע"מ שלא תנשאי לפלוני, והלכה ונשאת לאחריו, ומת, ועכשיו נפלה לבעל התנאי, הרמב"ן ס"ל דכיון דאין שייך גם לייבמה ממילא פטורה מחליצה, והרשב"א ס"ל דהגם דפטורה מייבום, מ"מ חייבת בחליצה. וביאר הקובץ הערות (ה', ג') מחלוקתם, דתלוי בביאור דין ד'כל העולה' וכו', דיש לפרשו בב' אופנים. (א) כל שאין בה זיקה ליבום גם אין בה זיקה לחליצה. (ב) אפי' היכא דיש בה זיקה לייבום, אם בפועל אין שייך יבום, גם חליצתה פסולה. וא"כ, י"ל דהרשב"א יסבור כצד א', ובעלת תנאי באמת יש לה זיקה, אלא דבפועל אינה שייכת ליבום, אבל כיון שיש לה זיקה צריכה חליצה. אבל הרמב"ן ס"ל דכיון דאין שייך בה יבום, ממילא גם אין שייך בה חליצה, וכיון דבפועל אינה עולה לייבום, ממילא פטורה גם מחליצה.

ה. וכל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה

כ' רש"י דכל היכא דאמרי' חולצת ולא מתייבמת, היינו משום ספק. והעיר בגלה"ש מהא דדף כא. וכ' בשיעורי ר' שמואל דכוונת רעק"א להעיר מהא דאמרי' דחייבי לאווין ועשין חולצין ולא מייבמין, והרי אי"ז מדין ספק. ותי' ר' שמואל דשאני לאווין ועשין, דמה שאינה מתייבמת, היינו משום דבפועל א"א לייבם משום האיסור, אבל אין כאן דין פטור, ולכן ודאי צריכה חליצה. ורש"י בא לבאר דין דכל שאינו עולה וכו', דהיינו דהא דערוה אינה עולה לייבום הוא מדין פטור, וא"כ ממילא אי"צ חליצה. וע"ז הוסיף רש"י דבעריות כל היכא דמציינו דחולצת ולא מתייבמת, ע"כ מדין ספק הוא.